

Půdní DESATERO

pro velké i malé hospodáře

Půda je základem našeho životního prostředí. Je domovem a zdrojem živin nejen pro rostlinstvo a půdní živočichy, ale i pro mikroorganismy, které zajišťují koloběh látek a energie. Půda také zadržuje vodu v krajině, čistí ji, a reguluje výměnu tepelné energie. Pro člověka je nezbytná k zajištění potravy, navíc je také zdrojem řady dalších látek využívaných dnes nebo využitelných v budoucnu, a současně archivem přírodní a lidské historie.

Intenzivní hospodaření člověka spojené s nadměrným používáním chemických přípravků půdu nejen vyčerpává, ale na mnoha místech dokonce nenávratně ničí. Přitom 1 cm vrstva půdy vzniká za vhodných podmínek více než 100 let. Lze vůbec najít rozumný kompromis mezi potřebami lidí a zachováním zdravého životního prostředí? Dlouhodobé výzkumy i zkušenosti předchozích generací se shodují na relativně jednoduchých opatřeních:

Omezit nadměrné používání pesticidů. Pesticidy hubí nejen půdní živočichy, kteří půdu zkypřují a promíchávají, ale i mikroorganismy, které ji obohacují o živiny. Bez nich by byla půda pouze mrtvou hmotou, ze které rostliny nemohou čerpat živiny - ty je poté nutno dodávat uměle. Než se rozloží, dostávají se zbytky pesticidů do povrchových a podzemních vod a nejsou plně odstranitelné současnými čistícími metodami.

Využívat organické hnojení a mulčování. Kvalitní organická hmota v půdě zadržuje živiny a je potravou půdních organismů, které zajišťují její přeměnu a zpřístupnění živin rostlinám. Umělá hnojiva sice doplní jednotlivé prvky, neposkytují však půdním organismům dostatek potravy ani prostor k životu. Přebytky hnojiv jsou vyplavovány do podzemních a povrchových vod a nádrží, kde působí řadu problémů (např. vodní květ, alergie). Podobně jako pesticidy nejsou umělá hnojiva plně odstranitelná ani v současných čistírnách vod.

Střídat plodiny, podporovat pestrost - nikoliv monokultury. Pro udržení kvalitní půdy a pestrého společenstva užitečných půdních organismů je vhodnější, když se plodiny promyšleně střídají. To platí nejen pro pole. I lesy, louky nebo trávníky před domem jsou zdravější a odolnější, když v nich rostou různé druhy stromů/bylin rozdílného věku.

Nenechávat půdu holou. Kořeny rostlin nejen zpevňují půdu, ale v jejich blízkosti se také lépe daří půdním živočichům a mikroorganismům, kteří jsou pro vznik kvalitní půdy nezbytní. Porost zadržuje vodu, snižuje prašnost, zabraňuje odnosu půdy vodou i větrem, a je důležitý i pro živočichy žijící na povrchu.

Sekat/kosit ve vhodném období, několikrát za rok. Trávníky či louky je dobré nesekat příliš nízko u země nebo v příliš suchém období – optimální je cca 3x ročně a po částech. Neposekané části slouží jako domov a zdroj potravy nejen pro hmyz, ale i další živočichy, kteří jsou nezbytní pro zdárný vývoj porostu i v budoucnosti.

Omezit pojezdy těžké techniky a hlubokou orbu. Těžké stroje půdu zhutňují (zejména za mokra), ničí přirozené vzdušné prostory v půdě. Ta pak pojme mnohem méně vody, nastává větší riziko povodní a zvyšuje se eroze. Omezí se také prorůstání kořenů do hlubších vrstev a tím i růst rostlin, zhorší se životní prostředí pro půdní organizmy.

Nezavlažovat intenzivně, neznečišťovat půdu, nevypalovat porosty. Přílišné zavlažování může bránit činnosti prospěšných půdních organismů, vést k úbytku humusu, většímu zasolení půdy nebo jejímu snadnějšímu utužení. Cizorodé látky (motorové oleje, zbytky zahradní i domácí chemie) i vypalování prospěšné půdní organismy zabíjejí.

Podporovat rozčlenění souvislých ploch do menších, oddělených remízky. Česká republika má největší souvislé plochy polí v EU. Na těch není snadné bránit erozi - např. orat "po vrstevnicích", aby voda nesplavovala kvalitní půdu a použitá hnojiva. Rozlehlé monokultury jsou nejen náchylnější k chorobám a škůdcům, ale také výrazně omezují počet druhů půdních organismů, což opět snižuje kvalitu půd. Remízky v polích i na loukách podporují druhovou diverzitu, navíc jsou domovem mnoha živočichů – např. ptactva a ostatních volně žijících zvířat – kteří přirozeně pomáhají snižovat množství škůdců.

Kompostovat zbytky, recyklovat odpady. Řada organických zbytků se dá kompostovat a využít jako hnojivo, což snižuje náklady na pořizování hnojiv umělých. Organická hnojiva navíc podporují výskyt půdních organismů zkvalitňujících půdu. Recyklace odpadů snižuje množství půdy zabrané pro skládky odpadů a případně znečištěné průsakem ze skládek.

Podporovat využití místních zdrojů a lokálních výrobců. Dodávání cizorodých látek (pesticidů, umělých hnojiv, atp.) a následné odvážení většiny produkce jinač klade nejen mimořádné nároky na dopravu, ale je i nákladné. Ke snížení nákladů a zátěže půdy je ideální využívat co nejvíce zdrojů z místní produkce (organická hnojiva, kompost, ...) a zároveň výrobky prodávat na místním trhu. I malý krok v této oblasti může – byť nepřímo – přispět ke zlepšení kvality půdy.